

CORELAȚIA DINTRE DREPTUL LA LIBERA CIRCULAȚIE, LA ALEGEREA DOMICILIULUI SAU REȘEDINȚEI ȘI PROTECȚIA MEDIULUI

Vlad VLAICU,
magistru în drept, doctorand

Recenzent: Dumitru GRAMA,
doctor în drept, conferențiar cercetător (IISD al AȘM, Secția Drept Național)

SUMMARY

The research studies the correlations between the right to free circulation, the right of choosing one's own residence and that of protection. The research investigates the problems of environmental protection that appear in the process of the implementation of the fundamental right to circulation, choosing one's own place of residence; it informs those who are interested in solving the environmental problems as, for example, pollution, etc. that could restrict the right to free circulation and the impact of free circulation on the environment.

Dreptul la libera circulație este unul de eternă tradiție în istoria popoarelor, un drept natural al omului, o vocație a individului de a hotărî individual asupra faptului când, pe traseu sau nu, pe ce traseu, cu sau fără mijloc de transport etc. să circule, desigur cu respectarea tuturor regulilor de circulație și a altor prevederi stabilite de legislație. Ca drept fundamental acesta este unul relativ nou, care, conform opiniei renumitului prof. român Ioan Muraru, asigură libertatea de mișcare a cetățeanului.¹ Luând în considerație importanța dreptului la libera circulație, alegerea domiciliului sau reședinței, acesta a fost fundamentat în art. 13 al *Declarației Universale a Drepturilor Omului*, care garantează dreptul oricărei persoane să circule liber și să-și aleagă liber domiciliul sau reședința în interiorul unui stat.² În acest sens, *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* lărgeste aria acestora și prevede în art. 12 libertatea persoanei de a părăsi orice țară, inclusiv țara sa: „Nimeni nu poate fi privat în mod arbitrar de dreptul de a intra în propria sa țară”, cât și de dreptul de a ieși din ea.³ De asemenea, aceste drepturi sunt stipulate și în art. 2 al *Protocolului Nr. 4 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului*, care prevede dreptul fiecărui individ legal aflat pe teritoriul unui stat de a circula și de a-și alege liber reședința.⁴

Libertatea individuală vizează nu numai libertatea fizică a fiecărui individ, ci și dreptul lui de a avea un comportament liber și de a se mișca fără impedimente, susține prof. Ion Guceac⁵, fapt consemnat și în art. 27 al *Constituției* țării noastre: „Oricărui cetățean al Republicii Moldova îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigra și de a reveni în țară”. Precizarea „în orice localitate din țară” este vitală în constituțiile lumii, pentru a se evita riscul unor interpretări abuzive sau speculative care ar putea ridica multe probleme. Această concretizare acordă o claritate regulii constituționale, localități fiind cele desemnate ca atare de legile naționale, înlăturându-se astfel interpretarea precum că norma fundamentală ar

permite stabilirea domiciliului pe un vârf de munte, într-un punct geografic etc., unde persoana și-ar imagina o viață mai prosperă.⁶ Norma fundamentală reprezintă un text complex, care garantează acest drept în deplinătatea sa, reglementează ambele aspecte ale dreptului la libera circulație: intern și extern, avându-se în vedere circulația liberă și stabilirea domiciliului sau reședinței în orice localitate de pe teritoriul Republicii Moldova, precum și circulația liberă în afara teritoriului țării noastre (desigur, cu respectarea legislației internaționale și a celei interne ale statului-gazdă), inclusiv dreptul de a ieși și a reveni în orice timp pe teritoriul statului nostru.

Legea Supremă a Republicii Moldova garantează dreptul la libera circulație, la alegerea domiciliului sau reședinței și, în mod indirect, prin stipulațiile din art. 4 și 8, conform cărora dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, cu *Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice*, cu *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului*, dar și cu alte tratate la care Republica Moldova este parte.

În afară de Constituția Republicii Moldova, garanții ale exercitării dreptului la libera circulație, la alegerea domiciliului sau reședinței, proceduri și criterii legate nemijlocit de exercitarea acestui drept conțin actele normative interne de specialitate, și anume: procedura de intrare și părăsire a teritoriului Republicii Moldova; restricțiile asupra acestui drept; modul de eliberare a actelor de ieșire și de intrare; drepturile și obligațiile persoanelor care ies și care intră pe teritoriul Republicii Moldova, precum și modul de soluționare a litigiilor privind eliberarea actelor sunt reglementate de *Legea cu privire la ieșirea și intrarea pe teritoriul Republicii Moldova*.⁷ Procedura de autorizare și trecere a frontierei de stat de către persoane și mijloace de transport; intrarea, șederea temporară și circulația acestora în zona de frontieră; ordinea de intrare a lor în punctele de trecere a frontierei – de *Legea privind frontiera de stat a Republicii Moldova*.⁸

Drepturile, libertățile și îndatoririle cetățenilor străini și a apatrizilor; responsabilitatea, reducerea termenului de ședere, precum și expulzarea lor – de *Legea privind statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova*.⁹ Modul de perfecționare a actelor de ieșire din Republica Moldova; a invitațiilor de intrare a cetățenilor străini și apatrizilor; a pașapoartelor diplomatice și de serviciu, precum și a documentelor cetățenilor străini și apatrizilor – de *Regulamentul cu privire la modul de perfecționare și eliberare a actelor de identitate ale Sistemului național de pașapoarte*.¹⁰ Regulile de ședere a cetățenilor străini și a apatrizilor în Republica Moldova sunt aprobate și se conțin în *Anexa 2 la Hotărârea Guvernului nr. 376 din 06.06.1995*.

Cum am menționat anterior, dreptul la libera circulație conține două aspecte: intern și extern.

Aspectul intern al acestui drept este legat material de teritoriul statului Republica Moldova, Constituția, în articolul 27 alineatul (2) conținând în acest sens câteva noțiuni pe care considerăm necesar a le caracteriza: „domiciliu”, „reședință” și „localitate”. *Domiciliul* este locul unde persoana fizică are locuința sa statornică, de bază sau principală, constituind unul dintre indicii de identificare a persoanei. *Reședința* este locuința nestatornică, neprincipală, adică temporară și de felul căreia persoana poate avea mai multe. *Localitatea* este orice sat (comună), sau oraș (municipiu) înregistrat conform legislației. Persoanele au dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința doar pe teritoriul localităților și nicidecum în afara lor.

Aspectul extern al acestui drept este determinat de partea a doua a alineatului 2, de unde se pot observa trei momente de bază: „dreptul de a ieși din țară”; „dreptul de a emigra” și „dreptul de a reveni în țară”. *Dreptul de a ieși din țară* presupune părăsirea temporară a teritoriului Republicii Moldova, drept format din două elemente constitutive: abținerea statului de a împiedica persoanele să părăsească teritoriul său și obligația statului de a elibera actele necesare pentru ieșirea de pe teritoriul statului. *Dreptul de a emigra* presupune părăsirea definitivă la propria dorință a teritoriului statului a cărui cetățenie persoana o are. Acest drept nu prevede excluderea posibilităților de a reîntra pe teritoriul statului sau de a reveni în țară, astfel omul având dreptul să-și schimbe hotărârea în orice moment, iar statul – obligația de a-l reprimi. *Dreptul de a reveni în țară* acordă libertate oricărui cetățean al Republicii Moldova de a intra pe teritoriul statului, acesta fiind obligat să-i asigure accesul fără restricții, condiții etc. doar cu condiția demonstrării de către individ a apartenenței anume la acest stat.

Totuși, acest drept nu este absolut și, în condițiile prevăzute de Constituții, poate fi limitat. Astfel, *Constituția Spaniei* în art. 19 acordă organelor statului dreptul de a restrânge acest drept, excluzând motivele politice sau ideologice.¹¹ *Constituția Suediei*, de asemenea, prevede în art. 8 și 12 dreptul fiecărui cetățean de a circula liber pe teritoriul statului, precum și de a-l părăsi, impunându-se și unele restricții acestui drept, însă numai pentru a răspunde unor scopuri acceptabile într-o societate democratică.¹² După studierea opiniilor autorilor specialiști în domeniu, a

convențiilor și tratatelor internaționale, legislațiilor statelor lumii în domeniu am ajuns la concluzia că restricționarea dreptului la libera circulație nu poate interveni niciodată în baza unor opinii politice, religioase sau culturale. Restricții aplicate acestui drept pe teritoriul Republicii Moldova sunt prevăzute de art. 54 al Constituției, articol ce garantează în alineatul (1) adoptarea legilor care ar respecta, nu ar suprima sau diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului sau cetățeanului. Se pot aplica doar restricții prevăzute de lege, se menționează în alineatul (2) al aceluiași articol, ce ar fi în concordanță cu normele dreptului internațional și necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și a infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității umane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției. Constituția, prin intermediul alineatului (3) al articolului menționat, nu admite restrângerea dreptului la viață, la integritate fizică și psihică; fixează dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle sale, dreptul de a avea acces liber la justiție, prezumția nevinovăției, precum și neretroactivitatea legii. Restricții care ar fi în corelație cu obiectul cercetării noastre, adică restricții impuse de mediul poluat, poluare etc. dreptului la libera circulație, la alegerea domiciliului sau reședinței nu sunt prevăzute de Legea Supremă. Aici apare o întrebare firească: problemele legate de mediu, poluare, protecție a aerului, apei, solului, subsolului sau a altor elemente ale mediului pot oare constitui restricții în exercitarea dreptului fundamental la libera circulație, la stabilirea domiciliului sau reședinței? Astfel de restricții se conțin în Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat, act normativ ce limitează sau chiar interzice accesul în unele zone în scopul păstrării sau recuperării faunei și florei sălbatice. Astfel, art. 26 al legii interzice aflarea persoanelor străine, a mijloacelor de transport pe teritoriul rezervației științifice, cu excepția celor autorizați. Art. 34 limitează accesul publicului în zona A, zonă de protecție integrală de pe teritoriul parcului național. Art. 56, de asemenea, limitează accesul în zona nucleu, zonă de protecție integrală a rezervației biosferei. La general, accesul în ariile naturale protejate de stat este limitat și destinat, de obicei, cercetărilor științifice. Stabilirea domiciliului sau reședinței pe aceste teritorii este strict interzisă; ele nu sunt „localități”, cum prevede legea. Aceste stipulații sunt salutabile, deoarece contribuie la protecția și recuperarea florei sau faunei pe cale de dispariție.

Din art. 27 al Constituției Republicii Moldova rezultă că statul garantează dreptul la libera circulație în țară și în străinătate, însă, pentru a asigura acest drept, statul trebuie să ia măsuri pentru a înlătura cauzele care împiedică exercitarea acestui drept fundamental, printre care sunt cauze legate de poluare, mediu, catastrofe ecologice etc. Aici considerăm necesar a aminti catastrofa ecologică de la Cernobîl, în urma căreia locuitorii orașelor Pripeati și Cernobîl au fost evacuați, acestea rămânând nepopulate.

Accesul pe aceste teritorii era strict interzis, nimeni nu putea circula, stabili domiciliul sau reședința în aceste teritorii.¹³ În opinia noastră, acest exemplu demonstrează elocvent că problemele mediului pot influența dreptul cetățeanului la libera circulație și alegerea reședinței.

Dreptul la libera circulație se realizează, de obicei, prin intermediul unui vehicul, care, la rândul lui, împreună cu alte mijloace de transport, se transformă într-o serioasă sursă de poluare. Astfel, conform rapoartelor anuale ale Inspectoratului Ecologic de Stat al Republicii Moldova, poluările atmosferice cresc alarmant, respectiv și cele rezultate de la mijloacele de transport.¹⁴ Această creștere se datorează în mare parte și creșterii numărului unităților de transport. Astfel, din totalul de 192 mii tone de poluări atmosferice în 2006¹⁵ 88,6% provin de la automobile¹⁶, adică aproximativ 172 mii de tone. În medie pe anii 2000–2006, 87,7% din poluările aerului atmosferic provin de la aceleași automobile.¹⁷

Cât privește libera circulație în interiorul Republicii Moldova, Legea Supremă asigură posibilitatea fiecărui cetățean de a călători nestingherit și de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară. După cum am menționat anterior, noțiunea „în orice localitate din țară” atenționează că persoana are dreptul de a-și stabili reședința în localități, și nu pe povârnișuri de dealuri, în rezervații naturale, în păduri, pe stânci etc., astfel protejându-se elementele naturale de o intervenție negativă a omului, accentuându-se rolul amenajării teritoriului în protecția mediului natural. După părerea noastră, folosirea de către legiuitor a sintagmei sus-menționate este binevenită, deoarece într-un mod indirect se indică la necesitatea de a proteja mediul.

În contextul actualei crize ecologice, lipsa protecției mediului conduce la degradarea acestuia, astfel afectând atât aspectul intern, cât și cel extern al acestui drept. În așa cazuri ne întâlnim cu situația când în unele zone afectate (de ex., Cernobâl) nu mai este posibil traiul, nu-și mai poate stabili nimeni domiciliul sau reședința, nici măcar nu poate să circule. Astfel, în interesul protejării sănătății și vieții oamenilor, este limitat dreptul lor fundamental de a-și stabili reședința în orice localitate și de a circula nestingherit. De asemenea, pentru a se evita distrugerea unor zone, a unor specii de floră și faună, în scopul salvării lor, statul poate și trebuie să impună unele restricții de acces limitat sau total în diferite zone, arii naturale protejate etc. Dacă în primul caz exercitarea acestor drepturi nu se poate realiza din cauza unor degradări grave ale mediului, atunci în al doilea – din cauza necesității refacerii acestuia.

Cât privește libera circulație în exterior, Constituția țării noastre prevede atât dreptul la emigrare, cât și dreptul la imigrare. Însă, pot fi cazuri când accesul în unele state poate fi limitat sau total interzis. În acest context amintim cazurile de epidemii – de ciumă și holeră în trecut, când accesul în unele state era limitat sau chiar interzis, dar și cazul de gripă aviară cunoscut în prezent.

În urma cercetării efectuate s-a demonstrat că măsurile de protecție a mediului necesită unele restrângeri ale exercitării dreptului la libera circulație, la alegerea domiciliului sau reședinței (cu toate că normele Constituției Republicii Moldova nu conțin astfel de restricții), deoarece exercitarea abuzivă a dreptului la libera circulație, la stabilirea domiciliului sau reședinței poate provoca grave prejudicii mediului. Considerăm că e cazul de a ridica la nivel constituțional restricțiile impuse acestui drept, după exemplul României, care, în art. 49 al Legii Supreme, printru motivele restricționării dreptului la circulație prevede și cele ce se înfăptuiesc în scopul protecției „sănătății publice”, dar și al „prevenirii unor calamități naturale”. Aceste temeuri ar putea transforma măsurile de protecție a mediului în motive de restrângere a dreptului la circulație, implementându-se prin limitarea accesului total sau parțial în unele zone naturale, rezervații etc. în scopul conservării și protecției florei și faunei.

Note:

¹ A se vedea: I. Muraru. *Drept constituțional și instituții politice*. – București: Actami, 1995, p. 225.

² *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, New-York, 10 decembrie 1948, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990 // *Tratate Internaționale*. Vol. I. 1998, p. 11-17, sau originalul pe portalul oficial al ONU - <http://www.un.org/russian/document/declarat/declhr.htm>

³ *Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice*, New-York, 16 decembrie 1966, ratificat de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990 // *Tratate Internaționale*. Vol. I. 1998, p. 30-49, sau originalul pe portalul oficial al ONU - <http://www.un.org/russian/document/convents/politpact.pdf> art.12, p. 4.

⁴ *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului*, Roma, 4 noiembrie 1950, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24.07.1997 // *Tratate Internaționale*. Vol. I. 1998, p. 341-358, sau originalul pe portalul oficial al Convenției – <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/005.doc>, Protocolului nr. 4, art. 2.

⁵ A se vedea: I. Guceac. *Curs elementar de drept constituțional*. Vol. II. – Chișinău: Editura „CristiAna”, 2004, p. 103.

⁶ A se vedea: I. Muraru. *Op. cit.*, p. 256.

⁷ *Legea Republicii Moldova cu privire la ieșirea și intrarea pe teritoriul Republicii Moldova*, nr. 269-XIII din 09.08.1994 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 6/54.

⁸ *Legea Republicii Moldova cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova*, nr. 108-XIII din 17.05.1994 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 12/107.

⁹ *Legea Republicii Moldova privind statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor*, nr. 275-XIII din 10.11.1994 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 20/234.

¹⁰ *Regulamentul cu privire la modul de perfecționare și eliberare a actelor de identitate ale Sistemului național de pașapoarte*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 376 din 6 iunie 1995 cu privire la măsurile suplimentare de realizare a Sistemului național de pașapoarte // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 47/344.

¹¹ *Constituția Spaniei* / traducere Mihaela Prisacaru. – București: ALL Educational S.A., 1998, sau originalul pe portalul oficial - http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/sp00000_.html

¹² *Constituția Suediei*, adoptată la 01.01.1975, originalul pe portalul oficial - http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/sw00000_.html

¹³ A se vedea portalul oficial al Organizației „Cernobâl” - www.chernobyl.onego.ru/right/chernobyl.htm

¹⁴ *Anuar privind calitatea mediului și activitatea Inspectoratului Ecologic de Stat pe anul 2000*, Chișinău, 2001, p. 35.

¹⁵ *Anuar privind calitatea mediului și activitatea Inspectoratului Ecologic de Stat pe anul 2006*, Chișinău, 2007, p. 23.

¹⁶ *Ibidem*, p. 18.

¹⁷ *Ibidem*.